

mení protestu vzdal se mandátu jednotné vládní strany a představil se znovu jako opozičník svým voličům ve Velké Kanizsi. Ku podivu zvítězil proti kandidátu vládnímu, podporovanému všemi známými praktikami uherských voleb. Je to krásné, ale platonické gesto, neboť demokracie, ba i pouhý charakterní liberalismus je v dnešním Maďarsku příliš slabý, aby se mohl proti mocenským prostředkům vlády celkem zaostalého agrárního státu uplatnit. Mnohem větší respekt má hrabě Bethlen *k legitimistům*, které bezděky vydráždil svým projevem v Šoproni *o otázce královské*. Jeho řeč byla totiž vykládána ve smyslu agitace přívrženců svobodné volby krále, což bylo tím pravděpodobnější, že protektor Maďarska Mussolini nemůže naprosto strpět nárok Habsburků na trůn. Po té stránce je italský zájem totožný se zájmem malodohodovým. Vlivný žurnalista *Rakossi* přinesl nedávno přímé poselství z Říma, dle kterého je třeba královskou otázku rozřešiti co nejrychleji, ale nikoli ve smyslu habsburském. Ministerský předseda hrabě Bethlen jistě by rád svému »spojenci« vyhověl, ale legitimistická složka vládního tábora je příliš silná, než aby si něco takového mohl dovoliti. Proto provedl bez ostychu hned zas úplný přemet a *dementoval* rozhodně, že by měl úmysl do jakéhokoliv řešení královské otázky se tou dobou pouštět.

Řecký diktátor *Venizelos* odejel ihned z Říma do Paříže a potom do Londýna, aby nenechal vzniknout žádné pochybnosti o tom, jak si poměr řecko-italský představuje. Vysvětlil, že chce pouze *koordinovat vztahy k Italii starým vztahům k Anglii a Francii* a působit na Balkáně *ku obecnému vyrovnání*, nikoliv k dalšímu posílení poslední dobou tak mocného vlivu fašistické diplomacie. Již v Paříži radil se s Marinkovičem o příští *přátelské smlouvě řecko-jihoslovenské* a dospěl ku sjednání hlavních linií. Na zpáteční cestě zastavil se pak v Bělehradě a ujednal protokol, kterým se definitivně upravují jihoslovenské nároky na přístup k moři Egejskému, ovšemže nikoli ve smyslu maximálních požadavků, jimž chtěl kdysi vyhověti Pangalos, nýbrž v přímé souvislosti s dosud platným stavem podle úmluvy z roku 1923. Venizelova nesporná pozice doma a také nepochybně dobrá vůle zajistiti mír na všech stranách může skutečně přispěti k jistému uklidnění na Balkáně, kde vzájemné poměry jednotlivých států i zasahujících sem velmocí mohou se octnouti *v rovnováze*.

Dr. Rudolf Procházka.

Z REVUÍ A ČASOPISŮ.

ODPOVĚDNOST NĚMECKA ZA VÁLKU.

Newyorská revue »*Current History*« zabývá se v posledním — jako již v řadě předešlých čísel — vinou na světové válce a dává tentokrát slovo representantům obou srážejících se tu táborů, representantům, jež možno považovati za mluvčí oficiální. Za Dohodu mluví francouzský senátor Henri de Jouvenel, bývalý šefredaktor »*Matinu*« (v letech 1905—1924) a ministr v několika francouzských kabinetech, německé stanovisko hájí dr. Friedrich Rosen, bývalý vyslanec německý v řadě států a r. 1921 zahraniční ministr německé říše.

V úvodu své stati zaujímá francouzský mluvčí rozhodné stanovisko proti ustanovení mírové smlouvy versailleské, kterým Německo se prohlašuje za odpovědné za světovou válku. Spojenci — prohlašuje senátor de Jouvenel — přinutivše poražený národ učiniti prohlášení, které jej zneuctuje před soudnou stolicí historie, způsobili tomuto národu zbytečné a na dlouhou dobu nesnesitelné poškození. Zbavili německé dějepisce jejich kritické svobody a vnutili jim přímo jistou vlasteneckou povinnost prohlašovati svoji zemi za nevinou na základě onoho chvályhodného citu, který nutí děti hájiti památku jejich otců. Vnukli německým státníkům myšlenku zničení následky smlouvy tím, že budou potírati postuláty, na jejichž základě jest smlouva založena. Vstúpili celému Německu zájem na tom, aby byla popírána these obsažená ve versailleském dokumentu a aby proti ostatním válčícím stranám byla vznášena obvinění, která s jejich strany je dráždí. Posléze pak přeměnili historický problém v problém

politický. Nestranné bádání v archívech bylo zaměněno za kontroverzi, která nepřipouští rozvahy nutné k vědeckým úvahám a v jejímž průběhu zúčastnění protivníci nechají se vésti daleko více velmi oprávněným citem pro národní čest nežli touhou po vyjasnění pravdy.

Toto zásadní stanovisko de Jouvenelovo ke článku 231 versailleské mírové smlouvy nemění ovšem nic na jeho názoru o zodpovědnosti Německa za vznik světové války, kterou de Jouvenel ve své stati dokazuje, sleduje krok za krokem běh diplomatických událostí od sarajevského atentátu až po vypovězení války Rakouskem a Německem. Prostředky, kterými operuje, jsou jen zjištěná fakta a autentické dokumenty, které železnou logikou seřaďuje v řetěz důkazu. Touto metodou dochází autor stati k následujícím závěrům:

Signál k válce dalo rakouské ultimatum Srbsku. Toto ultimatum činilo Srbsko zodpovědným za zločin, v němž podle výsledku samotného rakouského šetření »spolovina srbské vlády nedala se vůbec ani předpokládati.« Ultimatum bylo sestaveno v takových výrazech, aby bylo nepřijatelným a neslučitelným s důstojností neodvislého státu.

Císař Vilém, byv 5. července informován o rakouských záměrech, neudělal nic, aby je změnil. Naopak jeho chování, jeho poznámky, jeho výroky, jeho telegramy dají se shrnouti ve větě, kterou napsal 4. července na okraj telegramu došlého od německého vyslance ve Vídni: »Se Srby musíme udělati konec co možná nejdříve.«

Až do 23. července, dne to, kdy ultimatum bylo odevzdáno, přetvářeli se němečtí a rakouští diplomaté do krajnosti, aby udrželi Evropu v klidu, a vyhýbali se každému kroku, který by snad vedl srbskou vládu k tomu, aby »z vlastní vůle nabídla zadostiučinění«. O rakouské vůli vésti válku nelze tedy pochybovati. Spolovina Německa jest rovněž mimo veškeru pochybnost. Když bylo odevzdáno rakouské ultimatum, odmítlo Německo působiti ve Vídni ve prospěch míru.

V okamžiku, kdy srbská odpověď byla oznámena, připustil Vilém II., že není důvodu k válce. Leč přes to nepřijal návrhu na sprostředkování čtyř velmocí (Anglie, Francie, Německa a Itálie) navrženého sirem Edwardem Greyem, ani návrh carův, předložití spor haagskému tribunálu. Rakousko mělo na spěch s vypovězením války Srbsku, aby »předešlo novému pokusu mocností Dohody, směřujícímu ke smírnému rozřešení konfliktu«. Německá vláda opustila myšlenku intervence, na kterou Vilém II. jeden okamžik se zdál pomýšleti. Německý vojenský štáb pak žádal, aby rakouská vláda na intervenci tu nic nedbala.

Německo se ujalo iniciativy, zaslavši ultimatum Rusku, Francii a Belgii. Chopilo se další iniciativy tím, že vypovědělo válku Rusku a Francii, a to na základě záminek, o kterých později samo připustilo, že byly falešné, zejména v případě Francie. (Obvinění Francie, že její letci házeli pumy v blízkosti Norimberku.) Německo vniklo do Lucemburku a porušilo neutralitu Belgie. Zodpovědnost ústředních mocností je dokázána všemi těmito fakty.

Zcela jinou metodou pracuje ve své stati německý mluvčí, dr. Friedrich Rosen. Vystříhá se zavaditi příliš o události z července 1914 a odvrací od nich pozornost čtenářovu tím, že sahá hluboko zpět do politické historie Evropy v devatenáctém století, kde má arci volnou ruku a odkud na podporu svých tvrzení si může vybrati a přizpůsobiti věci, jak se mu kde hodí. Místo fakt operuje domněnkami a pravděpodobnostmi, na místo důkazů pronáší pouhá tvrzení a místo zjištěných poznatků historického studia rozvíjí před čtenářem jen známé německé teorie. Neříká na př. nic o tom, co udělal, promluvil, napsal v kritických okamžicích pan Poincaré, neboť mu stačí na důkaz Poincaréovy spoluviny na vzniku války »známé city pana Poincarého vůči Německu«. Pomíjí úplně zoufalou přímo snahu ruského cara ještě v posledním okamžiku zachovati světu mír, ježto vina Ruska na světové válce jest dr. Rosenovi předem dána ruským »panslavismem«. Těmito metodami dokazuje dr. Rosen, že Německo se r. 1914 stalo obětí »dobyvačných plánů a tajné diplomacie spojenců« a že světovou válku zavinila »francouzská výbojnost, ruská vládychtivost a anglická závist«. Okolnost, že dobré dvě třetiny světa se spojily k boji proti Německu vysvětluje dr. Rosen »bezpříkladně lživou a utrhačnou propagandou«. Tu se pak již nedivíte,

že tvrzení o předválečném militarismu Německa odbývá jako »bajku« a že řeči o »prušáckém militarismu« a o »německé světové hegemonii« jsou mu prázdnými hesly vynalezenými »pravděpodobně« Izvolským.

Rozumí se samo sebou, že oficiální Srbsko jest mu spoluvinné na sarajevském atentátu, ale na druhé straně rakouské ultimatum nemohlo býti signálem ke světové válce, porušujíc »důstojnost« (ty uvozovky dělá p. dr. Rosen) Srbska jako samostatného státu, neboť »důstojnost« země, která r. 1903 se zbavila vraždou krále Alexandra a jeho manželky, nestála za miliony lidských obětí.

Toto pozoruhodné pohrdání zásadami prosté slušnosti v mezinárodních stycích má ovšem v Německu obdobu v nedávné minulosti: Bethmann-Hollweg vyjádřil podobné smýšlení o neutralitě Belgie (jeho pověstný výrok o »papírovém císaři«), velitelé ponorek pohrdali stejně mezinárodními úmluvami, když torpédovali sanitní loď a »Lusitanií«. Jak se Německu toto pohrdání tenkrát vyplatilo, je ještě v dobré paměti.

Stať p. dr. Rosena chce býti obhajobou Německa, ale ve skutečnosti je jeho obžalobou. Dokazuje jen, že snad ještě více než o Bourbonech platí o poválečných Němcích slova Napoleonova: »Nic nezapoměli a ničemu se nenaučili.«

-ba.

SVOBODNÝ ČI IMPERATIVNÍ MANDÁT?

Pod tímto názvem uveřejnil dr. Franz Adler v berlínské »Zeitschrift für Politik« (sv. XVIII, č. 3. stať tohoto obsahu: Poměrné volební právo zaváděné po válce zejména ve střední Evropě zabezpečuje sice spravedlivé zastoupení všech politických směrů, ale zvyšujíc nebývalým způsobem význam stran ztěžuje zdárnou činnost parlamentů. Nejen určení poslanců, nýbrž i jejich působení podléhá přísné kontrole stran a objevuje se snaha po opětném zavedení imperativního mandátu. Poměrné zastoupení s institucí náhradníků nesporně zabezpečuje stranám určitou državu po celé volební období a této tendenci by odpovídala vázanost poslance imperativním mandátem. Přes to Adler nedoporučuje jeho zavedení resp. uznání zákonem, protože vliv strany je beztak dost silný a imperativní mandát má daleko více stinných než světlych stránek.

Vždyť i bez imperativního mandátu — ba i při většinové soustavě volební — jest poslanec zavázán svým voličům již ze starosti, aby byl opět volen, a z podobných motivů; tato vázanost, kterou nelze odstraniti žádným zákazem v ústavě, jest tím větší při poměrném právu hlasovacím. Zavedení imperativního mandátu by ovšem zjednodušilo vládu stran, ale pak by vůbec nebylo třeba tolika poslanců a stačily by schůze zmocněnců stran, při nichž by stranám byl přiznán počet hlasů úměrný volebním výsledkům. Bylo by však nesnesitelné, aby strany znamenaly ve státě vše a jednotlivec nic.

Svobodný mandát umožňuje vyrovnávání nivelisujícího vlivu stranického ústrojí silou osobnosti. Vyhraněné a myšlenkami bohaté osobnosti se právě nerady podrobují straně; zůstávají mimo ně jako »divocí« nebo se vyhýbají vůbec parlamentní činnosti. Ty nutno získat pro zvýšení úrovně parlamentů, na jejíž pokles se stýská. Proto jest právě při poměrném volebním právu nutná svoboda mandátu.

K zabezpečení souhlasu smýšlení členů parlamentu se smýšlením voličů možno užití jiných prostředků než imper. mandátu, tak na př. stanovení kratšího volebního období, zejména když odpadají volby doplňovací.

Imperativní mandáty byly odstraněny francouzskou revolucí (zákon z 22. 12. 1789) a od té doby platí svobodný mandát za charakteristický znak moderní demokratické ústavy. Zásadu tuto podržely v různém znění také ústavy, které po válce zavedly poměrné volební právo jako ústava Říše německé (čl. 21) a všechny zemské ústavy německé, rakouská spolková ústava (čl. 56), čl. ústavní listina (§ 22, odst. 1), ústava Polska (čl. 20, odst. 1) a Jugoslavie (čl. 74). Nejjasnější jest podle Adlera formulace říšskoněmecké ústavy: »Poslanci jsou zástupci celého národa. Podléhají jen svému svědomí a nejsou vázáni rozkazy.« Doplňkem této zásady jsou ustanovení, že poslanci nesmí býti vůbec stíháni pro svoje

hlasování. Z toho plyne, že přijímání rozkazů od voličů, od vedení strany nebo od klubů jest právně nezávazné a jako protiústavní ve smyslu § 134 říšskoněm. obč. zák. i neplatné. Tato ustanovení vztahují se podle Adlera zejména též na reversy dané straně poslancem; takové reversy mohou zakládati jen morální závazek, nikoliv právní povinnost, k jejímuž vynucování by stát propůjčoval své soudy (říšskoněmecká praxe).

Naproti tomu některé právní řády alespoň ve výjimečných případech uznávají, že mandát jest tak pevně spojen se stranou, že poslanci zůstává, jen pokud jest členem strany. Tak württemberský zákon z 9. 4. 1924 o volbách do zemského sněmu stanoví (v čl. 7, č. 6), že poslanec ztrácí mandát vystoupením ze strany, z jejíhož rozhodnutí byl vepsán na kandidátní listinu. Rozhodnutí náleží státnímu soudnímu dvoru. Rozpor se zásadou svobody mandátu překlenut poukazem na to, že ztráta mandátu nastává v důsledku vystoupení poslancova, tedy z jeho vůle. Dále jde bavorská ústava, která v novele k § 41 (zákon z 26. 9. 1925) stanoví možnost odnětí mandátu rozhodnutím státního soudního dvora na žalobu podanou sněmem proto, že poslanec buď ze zjištěnosti zneužil svého poslaneckého vlivu způsobem hrubě ohrožujícím čest a vážnost zastupitelského sboru anebo úmyslně a s vědomím, že se tak dostanou na veřejnost, vyrozuměl někoho o sděleních, na jejichž zachování v tajnosti se sněm nebo jeho výbor se zřetelem k možnému ohrožení vlasti nebo veřejné bezpečnosti usnesl dvoutřetinovou většinou členů.

Československý právní řád zná jak ztrátu mandátu v důsledku změny stranické příslušnosti u členů zemských, okresních a obecních zastupitelstev (§ 15 a 66 zák. o org. správy č. 125/1927 a § 10, odst. 5, č. 4. zák. č. 75/1919 ve znění novely č. 253/1922), tak odnětí mandátu rozsudkem u členů Nár. shromáždění (§ 13. lit. b) z. č. 125/1920 ve znění novely č. 145/1924). Právě uvedené ustanovení zákona o volebním soudu pokládá Adler vzhledem k § 22, odst. 1. úst. listiny za naříkatelné s hlediska ústavně-právního. Uvedená ustanovení mohou býti při opatrném provádění ochranou proti nesvědomitým lidem, kteří by chtěli z nabytého mandátu osobně a nečestně těžit, nesmí jich však býti zneužíváno k tomu, aby byl oklikou zaváděn imperativní mandát; to se ale podle autora stalo přímo odstrašujícím způsobem v několika případech rozhodnutých volebním soudem československým. Tento tribunál zastává stanovisko, že vůbec netřeba se zabývatí otázkou, zda byl poslanec vyloučen ze strany z důvodů nízkých a nečestných, jen když je prokázáno, že poslanec neuposlechl výzvy strany, aby resignoval, ač se k tomu reversem pro urč. případ zavázal. Takto byli mandátu zbaveni posl. Vrbenský a soudr. v důsledku hlasování proti zákonu na ochranu republiky a v poslední době posl. Dr. Hanreich a Mayer v důsledku hlasování proti zákonu o organizační správy.

Dr. Adler v této praxi spatřuje snahu zavéstí *via facti* imperativní mandáty a tím změnití parlamentarismus ve vládu stran. Proti tomu jest nejučinnější zárukou právě svoboda mandátu. Ma.

PODMÍNKY FRANCOUZSKÉ POLITIKY.

Politický kronikář *Revue des deux mondes* uvažuje v zátižovém čísle revue o stálých podmínkách francouzské politiky. — Dějepisci zdůrazňovali vždy výhody zeměpisné polohy Francie v přirozených hranicích staré Gallie, jež tvoří Rýn, Alpy, Pyreneje, Středozemní moře a Oceán. Chválili její rozmanitě, avšak zároveň mírně podnebí, úrodnou půdu, krajinnou krásu. Avšak tato poloha má také nevýhody: nutila Francii, aby byla stále na stráži na několika místech. Byla to především »stráž na Rýně«, kde hrozilo stále nebezpečí od Ariovista až do Viléma II. Rýn hrál vždy velikou úlohu v dějinách Francie. Tato starodávná hranice Gallie a Germánie, římské civilizace a barbarského světa, stala se za světové války podle slov Wilsonových »hranicí svobody«. Galské a francouzské generace bojovaly na Rýnu nejen za záchranu své vlasti, nýbrž za evropský řád a záchranu západní civilizace. Přítomnost Francie na Rýnu je základní podmínkou mírové rovnováhy Evropy.

Avšak Francie musila být na stráži i na jiných místech svých hranic. Dlouho musila počítat se Savojskem a Navarrskem na svazích Alp a Pyrenejí. Kdykoli pak dynastické osudy posadily na španělský trůn panovníka, který byl zároveň vládcem jiné země (na př. Nizozemí), nebezpečí pro Francii se ihned zvětšilo. — Na straně kanálu La Manche byla Anglie vždy větším nebezpečím Francii než Francie jí. Oceán sváděl francouzské námořníky k výzkumným cestám a skutečně námořníci Dieppští zahlédli Ameriku před Kolumbem. Avšak francouzskou národní energii zaměstnávalo tolik různých problémů, že se nemohla oddat soustavným podnikům plavebním a kolonizačním. Zato ve Středozemním moři byla francouzská činnost stálejší: svými námořníky, obchodníky, kněžními a vojáky nepřestala od dob Karla Velikého a křížových výprav vykonávat vliv na Středozemní moře a míti určitou orientální, středozemskou a africkou politiku. To je také nejstarší, nejstálejší a nejplodnější forma její zahraniční politiky a její velikosti.

A tak na jedné straně Francie, ohrožovaná na svých hranicích, musila býti stále na stráži, na druhé straně pak její mořské hranice vyzývaly ji k navazování dalekých styků a k expansi: na všech stranách se na ni útočilo nebo opět se žádalo jejího zakročení. Její zeměpisná poloha jí usnadňovala vnější styky: mohla-li však jednati, byla často vystavena i ztrátám. Vysvětlení rytmu francouzské politiky tam, kde je poněkud trhaný, nestálý a měnivý, je třeba hledati spíše v těchto stálých podmínkách národního života než v legendární nestálosti francouzské povahy. Vůdcové Francie nedovedli vždy odolati »pošetilým a žárlivým snahám«, jak pravil Gambetta, ale Francie by nebyla Francií, a její genius by nezářil tak skvěle, kdyby se vyhýbala velikým dílům civilizace, jež prozřetelnost nabízela její činnosti jako »pohár naplněný vínem naděje«. Její vůdcové hledali většinou pouze bezpečnost a blahobyť země a jednotu národa. Ale Francie nemohla dělati politiku bez nadšení. Byla velkou proto, že často žádala na svém národu úsilí, které se snad zdálo nerozumné a nepřiměřené jeho silám.

Francie bojovala tedy proti dvěma nebezpečím: proti hegemonii některé jiné pozemní mocnosti (Německa) a proti námořní hegemonii Anglie. Tento dvojí zápas charakterisuje téměř celé její dějiny. Avšak zápas není přirozeným stavem. Pro život státu je třeba, aby v Evropě byl klid a aby kolonie byly přístupné po moři. Proto francouzská politika usiluje o rovnováhu a řád.

Ke konci své úvahy poznámenává Pinon, že uprostřed zájmových konfliktů, územních bojů a bitev o bytí a nebytí nalezla Francie vždy dosti energie a víry, aby v její politice se uplatnily ideály. Věřila vždycky, že lze spojit víru ve spravedlnost se starostí o hmotné zájmy. Často tím trpěla, ale často také zvítězila spravedlivá věc. Nelze si představití obraz francouzské národní politiky bez tohoto obecného lidského zájmu, který je částečně dědictvím veliké idealistické doby středověku a který vtiskuje dějinám Francie onen zvláštní rys velkodušnosti a vznešenosti.

Dr. K. Jk.

ZAHRANIČNÍ POLITIKA AMERIKY.

V červencovém čísle *Foreign Affairs* podávají zástupcové dvou největších amerických politických stran, republikánské a demokratické, výklad o zahraniční politice Spojených států. Nejdříve má slovo zástupce vládní, republikánské strany *Ogden L. Mills*:

Vyšla-li z voleb r. 1920 jako vítěz strana republikánská, vyslovila se tím Amerika pro to, aby byla zachována v zahraniční politice tradiční linie neodvislosti na přání nebo rozhodnutí ostatních států. Ani za války nebyla tato linie opuštěna a uznala-li Amerika za vhodné zasáhnouti do světové války, stalo se tak pro určité, jasně formulované její vlastní zřetele. Jakmile tyto zřetele přestaly, vyslovil se národ pro návrat k historické zahraniční politice americké. Tato politika znamená neodvislost a součinnost, při čemž neodvislost není izolování a součinnost neznámá spolčováním nebo zvláštní úmluvy s ostatními státy. Důkazy o tom podala Amerika i za válek napoleonských i ve válce světové: neopominula hájiti svých práv, byla ochotna bojovati za ně, ale jakmile dosáhla svého cíle, dala najevo,

že si nepřeje státi se částí evropského systému a míchat se dále do evropských záležitostí. Proto odmítla Amerika účast ve Svazu národů, proto senát nepřijal mandátu za Armenii a odmítl jednati o spojenecké smlouvě s Francií. Amerika si nepřála, aby byla vtahována do různých poválečných kombinací a spolků.

To byla negativní stránka zahraniční politiky; pozitivní stránka byla v r. 1921 daleko spletitější. Byl sice již dva roky mír, ale národ byl ve skutečnosti stále ještě ve stavu válečném, vztahy Ameriky k Mexiku a k ostatním sousedům byly neuspokojivé, události na Dálném Východě vzbuzovaly obavy. A tu se republikánská vláda nespokojila řešením sliby a zvučnými frázemi, nýbrž řešila každý případ skutky.

Za první úkol obrala si nová vláda zajištění světového míru. Byly sjednány smlouvy s Německem, Rakouskem a Maďarskem, v nichž Amerika neztratila žádných práv ani výhod, kterých by byla bývala účastna, kdyby byla podepsala versailleskou smlouvu, při čemž se však vyhnula odpovědnosti, kterou nechtěla vzít na sebe. Rovněž se zdarem rozřešila vláda otázku válečných náhrad.

Ožehavá byla otázka členství v Mezinárodním stálém soudním dvoru. Veřejné mínění bylo sice proti vstupu do Svazu národů, na druhé straně však bylo uznáváno, že Amerika nesmí opominouti nic, co by mohlo posílit světový mír. Proto byl požádán senát, aby svolil k tomu, aby se Amerika stala členem Mezinárodního soudního dvoru. Senát k tomu svolil r. 1926 ale za určitých podmínek, z nichž o páté se dosud jedná. Přesto však, že Amerika nechce být členem Svazu národů, neodmítá své součinnosti, což dokázala účastí na celé řadě mezinárodních konferencí Svazem národů svolaných.

Avšak vláda Spojených států snažila se i z vlastní iniciativy podporovati myšlenku míru a odzbrojení. Byla svolána konference do Washingtonu r. 1921, kde bylo jednáno o omezení námořní moci Spojených států, Anglie a Japonska a řešeny problémy Tichého oceánu a Dálného Východu. Anglie a Japonsko byly pozvány k další odzbrojovací konferenci do Ženevy r. 1927, ale ta byla odročena. Protože z těchto zkušeností bylo zřejmo, že je nutno nejprve zabrániti tomu, aby nemohlo býti používáno války jako nástroje politiky, má-li se umožniti odzbrojení, začaly Spojené státy vyjednávat o známou úmluvu proti válce vůbec, na základě návrhu francouzské vlády r. 1927. Francouzský návrh měl býti rozšířen na všechny státy, nebo aspoň na všechny mocnosti (Kelloggův návrh.) Zároveň se jedná s celou řadou států o smlouvy týkající se smírčích soudů ve sporech vzniklých v určitých záležitostech mezi nimi a Amerikou.

Zahraněčí politika republikánské vlády nutně se musila zabývatí též otázkami finančními. Z těch nejdůležitější byla otázka reparací a otázka válečných dluhů jednotlivých států. Reparační problém byl šťastně rozřešen výborem expertů svolaným r. 1923 na návrh státního tajemníka Hughesa; rovněž v otázce válečných dluhů se dospělo k přijatelnému řešení s celou řadou států. Amerika měla při tom na zřeteli, aby byly hájeny její zájmy, na druhé straně však nezapomínala na svou morální povinnost pomoci státům válkou ochuzeným. V tomto ohledu se snažila hlavně pomoci svým kapitálem zemím snažícím se zlepšiti a upevniti svou valutu.

Spojené státy mají velké obchodní zájmy ve Střední a v Jižní Americe a proto musí být jejich politika vzhledem k nim jasná. Základem jejím je Monroeova doktrina, která je naprosto neútočná. Ani tu nechce se nikdy Amerika plést do věcí cizích, nechce vládnouti mimo své hranice, naopak přeje i těm nejmenším státekům sílu a moc. Avšak každý z těchto států je povinen chrániti práva příslušníků cizích. A tu si nenechají Spojené státy vzít právo chrániti práv svých občanů v mezích práva mezinárodního; toto stanovisko by mělo být uznáno a jejich akce neměly by být vykládány jinak. Když bylo zřejmo, že zájmy občanů Spojených států ve státě Nicaragua jsou v nebezpečí a že domácí vláda nestačí na to, aby je uchránila, byly Spojené státy povinny své svrchovanosti zakročiti. A ještě z jiného důvodu: na základě smlouvy z r. 1907 a 1923 nemají být ve Střední Americe uznávány vlády revoluční, vzniklé násilným převratem. Proto bylo vysláno vojsko do Nicaragua, aby tam bdělo nad řádnými volbami.

Stejně je tomu v Mexiku i v Číně. Spojené státy chrání tam svým vojskem jen zájmy a práva svých občanů, ale do vnitřních záležitostí se jinak nemíchají.

Zbývá ještě poměr k Rusku. Spojené státy často osvědčily své přátelství k Rusku, ale nemohou uznati sovětskou vládu, dokud se nevzdá své politiky vypovídací a konfiskační a dokud nepřestane prostřednictvím komunistické internacionály usilovati o zničení politického, hospodářského a sociálního řádu světa. Jiná je ovšem otázka obchodních styků mezi oběma státy. Těm se americká vláda nestaví v cestu, s tím předpokladem ovšem, že je jednotlivci podnikají na vlastní risiko. Vláda je si vědoma důležitosti zahraničního obchodu pro americký kapitál a snaží se svou politikou zajistiti mu podmínky klidného vývoje. Republikánská vláda si uvědomuje povinnosti a odpovědnost světové velmoci, ale nenechá si vzíti právo rozhodovati sama o tom, jaká jest ona odpovědnost a za jakých okolností má užiti své moci.

Za stranu demokratů podrobuje tuto zahraniční politiku Spojených států ostré kritice *Franklin D. Roosevelt*:

Bilance zahraniční politiky posledních osmi let je pasivní. Právě v době, kdy svět potřeboval nejvíce pomoci, nedali jsme mu nic, nebo jen velmi málo. A přece celá naše historie od samých začátků svědčí o tom, že sobeckost není rysem americké povahy. V našich dějinách jeví se stále větší a větší snaha o to, aby spory byly urovnávány smírnou cestou, abychom pomáhali ostatním národům a abychom tím získávali úctu a přátelství celého světa. Tuto linii zahraniční politiky možno sledovati až do XX. století. Roku 1909 byl učiněn krok zpět »dolarovou diplomacií«*»* presidenta Tafta a státního sekretáře Knoxe, kteří v otázce Dálného Východu dali přednost hmotným výsledkům před morálními. Až zase prezident Wilson hned od prvních dob své vlády vrátil se k vysokým morálním ideálům v zahraniční politice a to jak v otázkách na Východě (v Číně), tak i v Jižní Americe. Bohužel že světová válka překazila plně rozvinutí této jeho politiky.

Bylo by dlouhé rozbíratí důvody, které rozhodovaly o americké politice za války. Stačí jen říci, že tu byla Amerika vedena hlavně dvěma zásadami: snažila se jednak zachovávatí neutralitu, jednak byla rozhodnuta hájiti historickou americkou politiku pokud se týče práv neutrálních. A tu ani největší nepřítelé Wilsonovi nemohou mu upřítí jednu velkou zásluhu a velké dobro, které prokázal lidstvu: ukázal mu novou cestu k odklizení příštích sporů, která nespočívala ve starých úmluvách na odboj a výboj, nýbrž ve spřátelení a sdružení národů.

Dnešní situace Spojených států v zahraniční politice datuje se již od r. 1919, kdy nepřátelský senát zabraňoval všem akcím a kdy se národ počal věnovati vnitřnímu rozvoji průmyslu a přestal se starati o otázky mezinárodní. Hardingova vláda z r. 1921 svědčila tedy o tom, že národ opouští mezinárodní vůdcovství éry, kterou s takovým zápalem začal. Jedinou výjimkou byla washingtonská konference o omezení ozbrojené moci na moři (1921), ačkoli ani tu nebylo dosaženo plného úspěchu. President Coolidge se pokusil loni o zdokonalení úmluv z roku 1921 na námořní konferenci v Ženevě, ale jeho pokus ztroskotal. A tu jakoby Spojené státy chtěly ukázati co dovedou, pustily se do nerozumného a zbytečného stavění válečných lodí. Měli jsme dříve pověst národa, který neschvaluje velké armády a válečná loďstva, dnes, kdy jsme daleko bezpečnější a kdy jsou poměry klidnější, rozmnožujeme své loďstvo. Dnes by neměla být v popředí otázka válečných lodí, spíše by se měl řešiti problém obchodních lodí a obchodních cest na moři za války, a řada jiných otázek, které by se měly řešiti dohodou mezi státy. A tu jsme neudělali od r. 1919 nic.

Naše úspěchy s odzbrojením nejsou tedy nijak zvláštní. A jak jsme se chovali k jiným snahám o posílení světového míru? Nejsme členy ani Svazu národů, ani Mezinárodního soudního dvoru. Není na místě mluvit zde o tom, proč jsme nevstoupili do Svazu národů: většina voličů si toho nepřála. Dnes však vidíme, že Svaz řeší stále větší a větší řadu otázek, které nás zajímají a které nejsou ani jen politické, ani jen evropské, a tu bychom mu měli věnovati větší součinnost, jakožto největší instituci pro zajištění míru a pro řešení společných problémů celého civilisovaného světa. A právě tak je tomu s Mezinárodním stálým soudním dvorem. Není pochyby o tom, že bychom byli dnes jeho členy, kdyby

byl měl president více dobré vůle a více obratnosti. Od konce světové války se zkrátka chováme tak, jako kdybychom nepotřebovali přátel a jakoby nám nezáleželo na tom, co si o nás ostatní svět myslí.

Dvěma úspěchy může se pochlubit politika republikánské vlády: úspěchy v otázkách reparačních a v otázce válečných dluhů. Avšak na druhé straně právě postup v těchto otázkách nám získal nejvíce nepřátelství a nenávisti v Evropě. Žádný věřitel ovšem není zrovna milován, ale nemusí být právě nenáviděn.

A konečně je tu politika vůči Střední a Jižní Americe. Zakročení armády Spojených států v Santo Domingo, v Haiti, v Nicaragua bylo snad odůvodněno, ale způsob, jakým se tak stalo, byl nešťastný a vynesl nám opět jen nepřátelství a nelásku v těchto zemích. Jsme velmi žárlivi na svou svrchovanou moc doma, ale tu je jen spravedливо, abychom respektovali stejné pocity i u ostatních států, jejichž občané jsou stejně vlastenečtí a stejně hrdí na svou samostatnost.

Kelloggův pakt je rovněž omyl. Od nejstarších dob historických byly uzavírány smlouvy o »věčném míru a přátelství« a nebyly nic platny. Nepotřebujeme smluv, nýbrž institucí, které by mír chránily.

Shrnujeme: Až do doby před devíti roky byli jsme státem, který byl v čele snah o lepší soužití a sblížení národů a který ukazoval ostatním cestu za tímto cílem. V posledních devíti letech jsme se zastavili a k tomu jsme si získali jen zlou vůli se strany ostatních civilisovaných národů. A naše rada pro budoucnost? Znovu se postavit v čelo snah o odzbrojení, oficielně a upřímně se účastnit práce na vyléčení společných neduhů lidstva a navždy se zříci svémocného zasahování do vnitřních záležitostí svých sousedů.

FBS.

»JAZYKOVÉ PRÁVO MÍSTNÍCH A ZÁJMOVÝCH SAMOSPRÁVNÝCH KORPORACÍ« jest název článku, který napsal Dr. Franz Adler o známém nálezu nejv. spr. soudu z 27. III. 1928, č. 3892/28 do 9. čísla VIII. ročníku Prager Juristische Zeitschrift.

Dr. Adler spatřuje v odůvodnění nálezu zásadní určení poměru jazykového nařízení k jazykovému zákonu, pokud jde o místní a zájmové samosprávné korporace. Souhlasí s názorem n. s. s., že čl. 78 odst. 2 jaz. nař. jest protizákonný a neplatný. [Nutno hned vytknouti, že Adler nejdříve užívá výrazu podání (= Eingabe), ale dále pak operuje stále s výrazem podání strany (Partei-Eingabe), čímž první spornou otázku nenápadně mění způsobem jeho názoru vyhovujícím.] Uznává, že důsledné provedení zásady naprosté jazykové volnosti vede k přiznání stejného práva adresátům úředních výnosů samosprávných úřadů a tím k nesmírným komplikacím v praxi. Na odpomoc navrhuje použití čl. 74 jaz. nař. (opatření překladu od dohlédacího úřadu).

Na oporu svého tvrzení, že § 8. jaz. zákona nezmocňuje vládu k jazykové úpravě vzájemného styku samosprávných korporací uvádí, že původně měla býti vláda zvláštním ustanovením (návrh Šu 9.) jazykového zákona zmocněna k jazykové úpravě styku mezi státními úřady a soudí, že tedy ani pro tento případ nepovažoval ústavní výbor zmocnění dané Šem 8. j. z. za dostačující.

Pro státní úřady upravuje jaz. zákon příslušnou materii způsobem vyčerpávajícím, kdežto pro úřady a korporace samosprávné jest v Šu 3. j. z. podle Adlera upraveno pouze to, co mělo býti výslovně vyňato z působnosti samosprávy; vše ostatní tedy náleží do oboru volného sebeurčovacího práva.

Z odůvodnění nálezu n. s. s., podle něhož každé další zasahování výkonné moci bylo by v odporu s Šem 55 úst. listiny, soudí Adler, že většina a to nejpodstatnějších ustanovení celého druhého dílu jaz. nařízení jest neplatna. Uznává, že jazykový zákon nestanoví žádného sebeurčovacího práva jazykového pro samosprávu, ale odmítá z toho vyvozované názory, že by § 3. jaz. zákona obsahoval pouze některé předpisy této materie, které by bylo možno kdykoliv doplniti nařízením; naopak spatřuje v Šu 3 j. z. hranice jazykové autonomie, jinak neobmezené. Pro tento svůj názor uvádí jako doklady srovnání se zněním Šu 2 jaz. zák., dále se dovolává zprávy ústavního výboru, názorů vyslovených Weyrem v Soustavě čl. práva státního (str. 416) a Hoetzlova článku v Lidových Novinách ze dne 13. V. 1928.

Adler nepopírá, že jaz. zákon jako zákon ústavní mohl vládě uděliti zmocnění přesahující meze

vytčené §em 55 úst. listiny, ale tvrdí, že by k tomu bylo třeba výslovného zmocnění a to že dáno nebylo. Uznává, že zmocnění dané vládě na poli práva jazykového jde při úpravě této otázky u samosprávných úřadů dále než u úřadů státních; to však nemá podle A. sváděti k úpravě celého jazykového práva samospr. úřadů a korporací nařízením. Nesouhlasí s názorem Hoetzlovým, který uznává zásadně sebeurčovací právo samosprávy ve věcech jazykových s výjimkou úřední korespondence, kde tvrdí, že jde o látku zákonem vůbec neupravenou, která byla ponechána úpravě nařízením, ovšem v duchu zákona.

Konečně dotýká se Adler otázky, zda vůbec může býti jaz. nařízení přezkoumáno podle § 102 úst. listiny. Joachim tuto otázku nadhodil nezaujav k ní sám stanoviska. Proti názoru Baxovu, že v tomto případě jde o nařízení, které takřka má moc zákona, a podléhá proto spíše přezkoumání ústavním soudem podle analogie §u 54 úst. listiny, uvádí Adler prudce odmítavý názor Hoetzlův.

Nakonec vyslovuje Adler naději, že n. s. s. setrvá na svém stanovisku a že zástupci německého národa na tomto základě dopomohou jazykovému právu samosprávných korporací k plnému uplatnění.

Ma.

LITERATURA.

GEORGES GUY-GRAND: L'AVENIR DE LA DÉMOCRATIE. Paris, Rivière 1928, 216 str.

Tato knížka je už třetím autorovým dílem o demokracii. V prvních dvou jednak hájil zásady demokratické vlády proti odpůrcům s prava i s leva (*Le procès de la démocratie*, 1911), jednak ukazoval na pokroky demokratické myšlenky od světové války (*La démocratie et l'après-guerre*, 1922). V této knížce rozbírá obtíže, s nimiž se setkává demokracie v moderní společnosti a naznačuje prostředky, jimiž by bylo lze tyto překážky zdolati.

V úvodu konstatuje, že je skutečná krise demokracie, přes to, že od války byly založeny nové republiky. Výrazem této krise je především nepopulárnost parlamentarismu, vyjádřená nejlépe bolševictvím a fašismem. Lenin a Mussolini nacházejí na všech stranách následovníky, kteří chtějí postavit despoticismus proti demokracii a liberalismu. Jsou v tom podporováni především chaotickým poválečným stavem, jehož nejistý mír není příznivý vývoji republikánského ducha. Republikánská víra se zmenšuje a krise republiky je vlastně malátností. Mizejí iluze; i ve vítězných zemích doléhají těžce břemena daní, těžký život, všemohoucí kapitál. Mizí i republikánské vlastenectví: lidé chtějí hlavně mír, chtějí žít.

Ale krisi demokracie nezavinila pouze světová válka, nýbrž hlavně uspořádání moderní společnosti. Ideálními republikami byly pouze starověké malé státy, v nichž lid byl skutečně svrchovaný, tvořil sám zákony a v nichž nebylo rozdělení moci zákonodárné a výkonné. Byly to demokracie přímé, jež nejsou už možné v moderních velkých státech, v nichž občané musejí odevzdati svrchovanou moc svým zástupcům. Lid je sice volí, ale pak abdikuje a odevzdává jim svou moc. Kromě toho však ztrácejí občané zájem o veřejné státní otázky, které jsou značně složité a vyžadují často odborných znalostí. Nemohouce si namnoze učiniti vlastní úsudek, přijímají úsudek organizací, jež se postavily mezi voliče a poslance: stran, syndikátů atd. — Vláda ve velikých demokraciích je mnohem abstraktnější než v monarchii; úcta k dynastii sice vymřela, ale láska k republice není ještě dosti silná. Autorita, přenesená s jedné osoby na několik set vládců, se sice rozšířila, ale zároveň oslabila. Odtud krise autority a krise odpovědnosti.

Avšak příčiny malátnosti demokracie jsou také hospodářské. Politickou moc mají hlavně velké průmyslové a finanční organizace; tajným středem politické činnosti všech zemí je Bursa. Není mezinárodní solidarity, jež se projevila ve válce společným bojem za svobodu. Dnes se musí platiti kabáty, v nichž se vojáci dávali zabíjeti zadarmo. Nastává soumrak inteligence, jež tvoří hodnoty, které nemají kurs na bursách a trzích; s tím souvisí krise veřejných úřadů a svobodných zaměstnání. — V době